

BARN THE SPOON

HOUTWERK

HANDLEIDING VOOR HET
BEWERKEN VAN VERS HOUT

Penguin
Random
House

Medewerkers Robin

Duckmanton, Tom Hepworth,
Sophie Ridley, Harry Samuel, Tim
Sanderson

Hoofdredacteur Alastair Laing

Vormgeving Collette Sadler

Redactieassistent Megan Lea

Vormgevingsassistent India
Wilson

Eindredacteur Dawn Henderson

Beeldredacteur Marianne
Markham

Omslagontwerp Steve Marsden

Hoofd productie
(preproductie) Tony Phipps

Hoofd productie Luca Bazzoli

CTS Sonia Charbonnier

Artdirector Maxine Pedliham

Publishing director Mary-Clare
Jerram

Fotograaf Mark Winwood

Illustrator Andrew Torrens

Oorspronkelijke titel: *Wood Craft*

© 2019 Dorling Kindersley Limited
A Penguin Random House Company

ISBN 978 94 6250 081 5
NUR 460

Vertaling: Ellen Hosmar/Vitataal
Redactie en productie: Vitataal, Feerwerd
Opmaak: -Lein | redactie & vormgeving,
Amersfoort

© 2019 Forte Uitgevers BV, Baarn,
voor de Nederlandstalige uitgave
Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze
uitgave mag worden verveelvoudigd,
opgeslagen in een geautomatiseerd
gegevensbestand, of openbaar gemaakt,
in enige vorm of op enige wijze, hetzij
elektronisch, mechanisch, fotokopieën,
opnamen of enige andere manier, zonder
voorafgaande schriftelijke toestemming
van de uitgever.

Disclaimer: zie blz. 256

INHOUD

WAT IS HOUTWERK? 6
KENNIS VAN HOUT 8

14 SNIJWERK

BOTERMES	16
HOUTJE	24
ARMBAND	30
KOFFIECLIP	36
HOUTVEZELBORSTEL	42

48 HAKWERK

HOUTEN HAMER	50
VERHOOGD HAKBLOK	56
KAPSTOK	64
KOOKLEPEL	70
KOM	82
SERVEERPLANK	94
SNIJPLANK	100
KRIMPPOT	108
SPANZAAG	118
SPIJLENKRUK	130

144 **DRAAIEN**

KEUKENSTAMPER	146
KAPITEINSSTOEL	154

212 **WERKTUIGEN**

SCHAAFBOK	214
WERKBANK & DRAAIBANK	224

178 **GREEDSCHAP**

SLIIPGEREEDSCHAP	180
RECHT MES	184
LEPELMES & SCORP	186
BIJL & DISSEL	188
SPLIJTIJZER & WIG	190
PENSNIJDER & RUIMER	192
HAAL- & DUWMES	194
GUTSEN	196
BEITELS	198
SCHAVEN	200
SPANZAAG & HANDZAGEN	202
BOREN	206
MEETGEREEDSCHAP	208

REGISTER	246
DANKWOORD	254

HOUT

De eerste stap in houtbewerken is kennis opdoen over het materiaal. Voor groene houtbewerking heb je vers, niet-gedroogd hout nodig. Dat is zacht en gemakkelijk te bewerken met handgereedschappen. Het verhaal begint bij de boom.

Het vochtgehalte van pas gekapt hout verschilt per soort, seizoen en andere omstandigheden. Een stam kan meer gewicht aan water dan aan hout hebben. Na verloop van tijd verdwijnt het water tot er een evenwicht met de omgeving ontstaat. Eerst verdampt het vrije water in de celholten en ruimten tussen de cellen, maar de meeste krimp ontstaat door de verdamping van het gebonden water in de celwanden. Als je wat meer ervaring hebt, kun je inschatten of het hout goed droog is. Als je het precies moet weten, bijvoorbeeld voor verbindingen, kun je het wegen: als het in een droge geventileerde ruimte ligt en geen gewicht meer verliest, krimpt het doorgaans niet meer.

Tegenwoordig worden bomen vrijwel altijd met machines gekapt, in plaats van door mensen met kettingzagen. Vroeger werd het bosbeheer met de hand gedaan; het ging dan vooral om hakhoutbeheer, een traditionele methode die kleinere, handzame producten oplevert en populair is in culturen die afhankelijk zijn van intensief houtbeheer. Hierbij wordt een stuk bos (dat ook hakhout wordt genoemd) gekapt om bruikbaar en hernieuwbaar materiaal te krijgen. Groepen jonge bomen worden tot vlak boven de

6 VROEGER WERD HET BOSBEHEER MET DE HAND GEDAAN. 9

grond gekapt – de stronk die overblijft, wordt stobbe of stoof genoemd. Uit de stobben groeien telgen (uitlopers), die op gezette tijden worden geoogst. Dit hout is vaak van uitstekende kwaliteit en vrij van noesten (of kwasten), doordat het zo snel groeit.

Levenscyclus van beheerde bossen

Beheerde bossen bestaan uit opstanden – een perceel met bomen die vaak even groot of even oud zijn. Zaailingen groeien uit tot jonge boompjes, die stammen worden wanneer ze ongeveer 10 cm in doorsnee zijn. Als de telgen in een hakhoutbos langer blijven staan, worden ze overstaanders genoemd; meestal duurt het minstens twintig jaar voordat ze groot genoeg

zijn om als brand- of timmerhout te dienen.

Na zestig jaar heeft een boom doorgaans een diameter van ongeveer 30 cm. Hardhout en zaagstammen van bomen voor timmerhout zijn ongeveer 50 cm in doorsnee of dikker. In een hakhoutbos van twintig jaar oud kunnen ook nog dikkere overstaanders staan, die traditioneel voor houtskeletbouw worden gebruikt. Vroeger moest er om de zoveel jaar worden besloten wat er met de overstaanders moest gebeuren: kappen of langer laten doorgroeien.

Ook andere productiebossen zijn vaak zeer dicht beplant om de verticale groei te bevorderen. Na twintig jaar wordt het bos uitgedund, zodat alleen de sterkste bomen overblijven. Dit wordt vaak in fasen gedaan. Bomen kunnen ook worden opgesnoeid, zodat er noestvrij hout ontstaat.

6 ER IS EEN OPVALLEND VERSCHIL
IN KWALITEIT TUSSEN SNEL
EN LANGZAAM
GEGROEID HOUT. 9

Groeisnelheden

Een jonge boom groeit elk jaar sneller, tot de toename stopt en de groeisnelheid daalt. De boom groeit dan nog wel, maar langzamer.

Om zowel economische als milieutechnische redenen is het verstandig om bomen te oogsten wanneer de groeisnelheid begint te dalen. Bomen halen de meeste koolstofdioxide uit de lucht wanneer ze het snelst groeien en een duurzaam beheerd productiebos kan ook een geweldige leefomgeving voor wilde dieren zijn.

Dunnere ringen duiden niet per se op minder groei: de omtrek van de ring moet elk jaar toenemen, dus kan de groeisnelheid best toenemen, ook al blijft de ring even dik of wordt hij zelfs dunner.

Er is een opvallend verschil in kwaliteit tussen snel en langzaam gegroeid hout. Snel gegroeid hout is veel sterker, vooral wat de trekvastheid betreft, en ook dichter, met name als het droog is. Langzaam gegroeid hout omvat ook hout rond de buitenste groeiringen van grote bomen die concurreren met andere bomen. Het kan heel geschikt zijn voor snijwerk en is vaak sterk genoeg voor verschillende toepassingen.

Nieuw hout

Hout bestaat hoofdzakelijk uit cellulose en lignine. Cellulose zorgt voor treksterkte en lignine voor druksterkte. Naaldhout bevat meer

HOOFDSTUK 01

SNIJWERK

Splijt een stam of pak een kant-en-klaar stuk hout en begin met snijden. Met een recht houtsnijmes als voornaamste gereedschap maak je in dit hoofdstuk mooie gebruiksvoorwerpen en leer je verschillende grepen.

BOTERMES

Dit brede houten botermes is heel handzaam; als je het eenmaal hebt geprobeerd, wil je nooit meer een metalen mes. Een botermes is een ideaal project om met een mes te leren werken, want de houtvezels liggen recht elkaar op een vlak stuk, zodat je kunt focussen op het snijden in de juiste richting rond de omtrek.

BENODIGDHEDEN

GEREEDSCHAP

- Potlood
- Meetgereedschap
- Recht mes
- Stuk hout of houten hamer
- *eventueel*: bijl

MATERIALEN

- 1 groen stammetje, diameter circa 75 mm, lengte 180 mm

TECHNIEKEN

JE LEERT

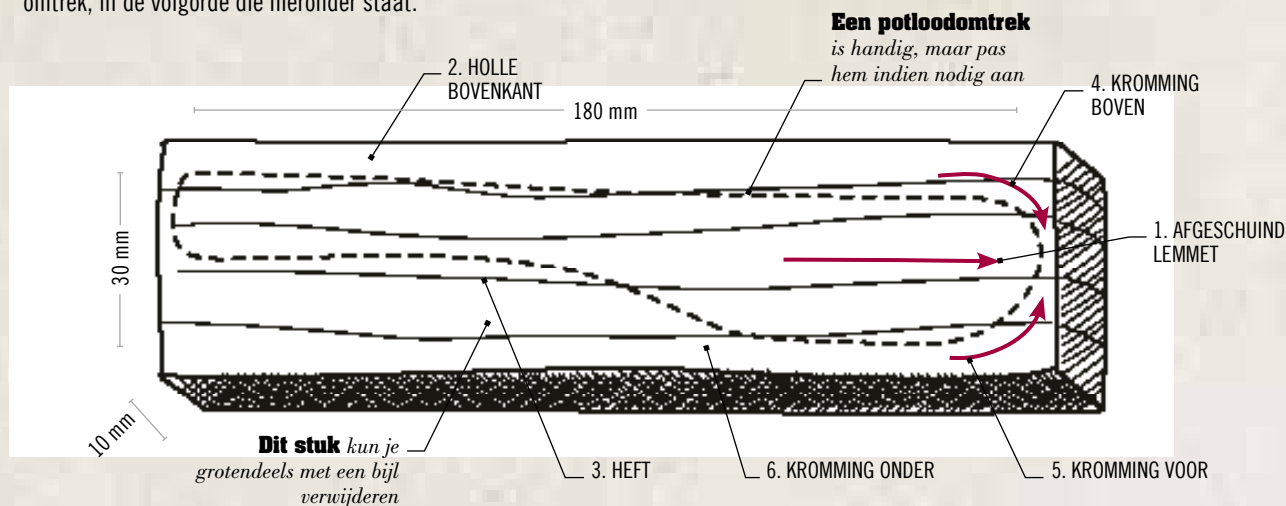
- Hout splijten met een mes: *stap 1-2*
- Snijden met een mes: *stap 3-6*
- Een rand afschuinen: *stap 7-8, 11*

GREPEN

- Schaargreep: *blz. 19*
- Schilgreep: *blz. 21*
- Duimgrepen: *blz. 22*

ONTWERP

Als je een voorwerp snijdt, is het soms handig als je een bepaalde volgorde aanhoudt. Begin met het afschuinen van het stuk bij het uiteinde van het lemmet; schuin het aan weerszijden af, maar laat het heft dik, voor een goede grip. Ga dan verder met de rest van de omtrek, in de volgorde die hieronder staat.

6 NIETS SMEERT ZO GOED ALS EEN
HOUTEN BOTERMES. 9

TIP

Het afschuinen voorkomt dat de houtvezels omhoog komen en na verloop van tijd 'wollig' worden.

11 ROND DE HOEKEN AF

Schuin tot slot de rand van het lemmet af met behulp van de duwgreep (het heft is al afgeschuind), om scherpe randjes te verwijderen en een netjes afgewerkt resultaat te krijgen.

Snijd lange, dunne plakjes af voor een mooi afgeschuinde rand

Ontwerpvarianties

Gebruik hetzelfde platte stuk en varieer met de vorm en afmetingen om andere keukenhulpjes te maken. Denk goed na over wat ze precies moeten doen, om ze zo functioneel mogelijk te maken.

SPATEL

Optioneel gat, geboord en afgeschuind, om de spatel op te hangen

Sterk afgeschuinde rand om voedsel om te scheppen

JAM-MES

Puntje aan het lemmet om in de hoekjes van de pot te komen

Steil middenstuk, om de jam goed op te kunnen scheppen

HOOFDSTUK 02

HAKWERK

Alle projecten in dit hoofdstuk beginnen met het splijten van een stam en het vormgeven met een bijl. Je ontwikkelt gaandeweg steeds meer precisie en maakt eenvoudige verbindingen.

MAAK EEN

SNIJPLANK

Een houten snijplank schaven is een goede voorbereiding op het maken van verbindingen, omdat je leert hoe je perfect vlakke en haakse oppervlakken maakt, die het beginpunt van nauwkeurige metingen vormen. Als bonus krijg je een mooi en handig keukenhulpje!

BENODIGDHEDEN

GEREEDSCHAP

- Potlood en liniaal of rolmaat
- Werkbank
- Eindstop
- Handzaag
- Roffelschaaf
- Reilatten
- Reischaaf
- Stuk multiplex
- Kruisstaal
- Elektrische boor met 7 mm-boor

- Spanzaag
- Recht mes
- *eventueel*: lijmtang, bankschroef, lang kruishout

MATERIALEN

- Stuk plank met golvende zijkanen, zonder gespleten uiteinden of delen met mogelijke vochtschade
- Karton, voor de handvatmal

TECHNIEKEN

JE LEERT

- Schaven *stap 2-6, 8, 11*
- Meten vanaf een nulpunt: *stap 2-3, 5-8*
- Een spanzaag gebruiken: *stap 10*

JE HERHAALT

- Draaiing corrigeren: *blz. 94*
- Elektrisch boren: *blz. 24*
- Een rand afschuinen: *blz. 16*

GREPEN

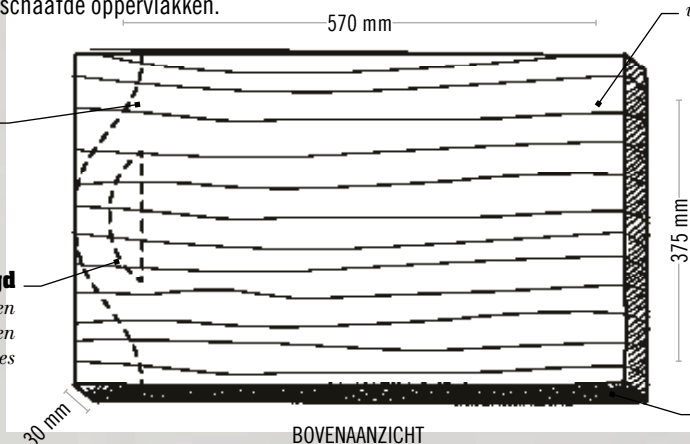
- Duimgreep: hefboom: *blz. 22*

ONTWERP

Het voornaamste kenmerk, naast de praktische elegantie van het handvat, zijn de mooie, geschaafde oppervlakken.

Handvat voor het dragen en ophangen

Handvat gezaagd met een spanzaag en afgeschuind met een recht mes

Alle zijden volledig vlak geschaafd om wiebelen te voorkomen

Rechte zijden afgeschuind met een schaaf

BOVENAANZICHT

“SCHAVEN BIEDT JE DE KANS OM DE GEWELDIGE SCHOONHEID VAN
DE TEKENING VAN HOUT TE ONTHULLEN.”

HOOFDSTUK 03

DRAAIEN

Voeg houtdraaien op een wipdraaibank toe aan je groeiende repertoire en eindig je houtambachtavontuur met het maken van een prachtige stoel.

KAPITEINSSTOEL

Voor deze stoel gebruik je alle vaardigheden en technieken die je bij de voorgaande projecten hebt geleerd. Als je vaardig genoeg bent, vormt deze mooie stoel het hoogtepunt van je miniopleiding. Het ontwerp is op een traditionele kapiteinsstijl gebaseerd, maar je hoeft de armleuningen en bovenregel niet te buigen met stoom.

BENODIGDHEDEN

GEREEDSCHAP

- Potlood en meetgereedschap, waaronder een metalen liniaal en passer
- Bijl en hakblok
- Haalmes en schaafbok; zie blz. 214
- Elektrische boor met boren en ruimer
- Recht mes
- Wipdraaibank; zie blz. 224
- Afruwguts
- Rechte en schuine beitel
- Schuifmaat of krompasser
- Pennensnijder
- Gatenblok
- Avegaar
- Tape (voor dieptemarkering op avegaar en boren)
- Schaalguts(en)
- Scorp
- Spanzaag
- Zaagplankje
- Roerstaafjes
- Klemmen

MATERIALEN

- Overtrekpapier en prikpen voor sjablonen
- Houtlijm
- Voor de bovenregel: 1 stuk groen hout met rechte zijden, iets groter dan de afmetingen op de sjablonen; mag ook droog hout zijn
- Voor de gedraaide onderdelen: 14 x gespleten stukken groen hout; splijt de poten en sporten eerst, want eventuele fouten hebben invloed op de stijlen
- Voor de zitting: deel van plaat, 51 mm dik, vlak en parallel geschaafd; zie blz. 100
- Voor de armleuningen: 2 planken met rechte zijden van groen of gedroogd hout, iets groter dan de afmetingen op het sjabloon
- Voor wiggen en deuvels: stukken hout in contrasterende kleuren
- Restjes hout voor een blokje en wiggen om de poten op maat te maken

TECHNIEKEN

JE LEERT

- Papieren sjablonen gebruiken: *stap 1, 17*
- Gatenblok maken en gebruiken: *stap 16*
- Een scorp gebruiken: *stap 24*

JE HERHAALT

- Vormgeven met een bijl: *blz. 50*
- Een haalmes gebruiken: *blz. 94*
- Elektrisch boren: *blz. 24*
- Een rand afschuinen: *blz. 16*
- Een stuk op een draaibank zetten: *blz. 146*
- Op maat brengen op een draaibank: *blz. 146*
- Een pensnijder gebruiken: *blz. 130*
- Een kraal maken op een draaibank: *blz. 146*
- Schuine gaten boren: *blz. 56*
- Ruimer gebruiken: *blz. 130*
- Schaalguts gebruiken: *blz. 82*
- Een pen-en-gatverbinding met een wig maken: *blz. 108*
- Deuvels gebruiken: *blz. 130*

“ ZORG DAT JE
GOED BENT IN
HOUTDRAAIEN
VOORDAT JE AAN DIT
PROJECT BEGINT. ”

**Ontdek een eenvoudige manier om met
hout te werken, een werkwijze waarmee
je prachtige dingen kunt maken zonder
dure materialen of machines.**

Het enige wat je nodig hebt voor deze
minifijne manier van houtbewerken is
een verse boomstam, een bijl en een mes.

Leer hoe je voorwerpen als lepels,
kommen en kranspotten snijdt en
verpoot je vakmanschap met een
reeks interessante projecten.

Van het splitsen van een stam tot het maken
van een stoel op een draafbank – auteur
Barn the Spoon en zijn collega's van het
Green Wood Guild demonstrenen alle
aspecten van het bewerken van vers hout.

www.dk.com

FORTE CREATIEF

ISBN 978 94 6230 002 2

P 109447 000010

WWW.FORTECREATIEF.NL